

*Курбатова Т. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов**Криворізького національного університету**Мосієвич Л. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування**Запорізького національного університету*

СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА АНГЛІЙСЬКОМОВНА КАРТИНА СВІТУ

Анотація. Стаття розглядає особливості політичної англійськомовної картини світу. Досліджено поняття мовної картини в історичному розрізі та в сучасних наукових розвідках. Визначено співвідношення концептуальної картини світу як сукупності уявлень, знань, стереотипів, переконань та цінностей, що формуються у процесі взаємодії із світом та мовної картини світу як відображення національного менталітету та проаналізовано її інтерпретацію в сучасній лінгвістиці. Розглянуто співвідношення понять концептуальної та мовної картини світу. Визначені структурні компоненти та основні ознаки політичної мовної картини світу. Головні складові політичної реальності включають політична свідомість, політична поведінка, політичний менталітет, об'єкти та суб'єкти політичної діяльності, політичні маніпуляції свідомістю, стереотипи, ролі та іміджі. Політична картина світу в сучасному світі може розглядатися як сукупність національних політичних картин світу країн, регіонів та континентів, об'єктивних та суб'єктивних факторів, які на них впливають, а також міжнародних відносин та глобальних тенденцій, що спостерігаються в сучасному світі. Політичну англійськомовну картину світу визначено як сформовану у свідомості певного мовного колективу та репрезентовану в мовній системі сукупність уявлень про світ політики, певний спосіб концептуалізації політичної реальності. До складу політичної англійськомовної картини світу входять суб'єкти, об'єкти, предмет та результат політичної діяльності. Серед особливостей політичної англійськомовної картини світу згадано домінування англійської мови, використання скорочень, акронімів, специфічних термінів та виразів, велика кількість неологізмів, увага до висвітлення глобальних політичних проблем в сучасних медіа засобах. Застосовано описові та аналітичні методи дослідження.

Ключові слова: концептуальна картина світу, мовна картина світу, політика, концепт, засоби вербалізації, стереотип, маніпуляція.

Антропоцентричний підхід, що домінує в сучасних лінгвістичних дослідженнях, визначає **актуальність вивчення** сучасної англійськомовної політичної картини світу, мовні засоби концептуалізації якої відрізняються великою щільністю та різноманітністю. Політика як фрагмент реальності постає складним абстрактним феноменом і дослідження цієї сфери діяльності людини зосереджено на тому, як людина впливає на політику, як політика впливає на неї, а також як людина сприймає інформацію про політику та реагує на неї.

Метою статті є визначення особливостей політичної англійськомовної картини світу, що передбачає вирішення наступних завдань: 1) визначити співвідношення концептуальної та мовної картин світу; 2) встановити основні структурні компоненти та ознаки політичної англійськомовної картини світу; 3) встановити основні ознаки сучасної політичної англійськомовної мовної картини світу. **Об'єктом дослідження** є картина світу, **предметом дослідження** – сучасна політична англійськомовна картина світу.

Система знань, уявлень, суджень про об'єктивну дійсність, що існує в свідомості людини, є об'єктом дослідження багатьох наук. Поняття "картина світу" введено німецьким філософом Вільгельмом Дільтеєм у його праці "Введення до науки про вчення" (1883). Він використовував цей термін для позначення сукупності уявлень та ідей, які панують у певній культурі та визначають її сприйняття дійсності. Пізніше цей термін було узагальнено і розроблено в рамках різних дисциплін, таких як філософія, антропологія, культурологія та інші [1, с. 90].

Мовознавці пов'язують поняття мовної картини світу з ідеями В. фон Гумбольта про внутрішню форму мови, який вважав, що за допомогою мови людина здійснює інтерпретацію світу, що зумовлює утворення його картини [2-4]. Згідно з Гумбольдтом, мова відображає не тільки окремі реалії, але й відносини між ними. Кожна мова має свою власну унікальну картину світу, яка відрізняється від картини світу інших мов. Гумбольдт також вважав, що мова та мовлення мають суттєвий вплив на культурний розвиток людства. Він відмічав, що кожна мова відрізняється своєю граматиною, лексикою та структурою, і це впливає на спосіб, яким люди сприймають світ навколо себе та взаємодіють між собою. Концепція мовної картини світу Гумбольдта стала важливою складовою сучасної лінгвістики та антропології, допомагаючи розуміти вплив мови та мовлення на сприйняття та інтерпретацію світу людиною [2].

Співвідношення мови та картини світу розглядала О.О. Селіванова, кажучи зокрема, що сприйняття світу людиною залежить від мови, якою вона користується [5, с. 70]. В своїй монографії авторка відзначає, що мова і світ – це не два окремих феномени, а сутнісно пов'язані процеси, що взаємодіють між собою. Вона підкреслює, що мова є не просто інструментом комунікації, а визначає наше сприйняття дійсності, культурні цінності і стереотипи [6, с. 11].

Зазвичай термін "картина світу" використовують у соціальної та гуманітарній філософії, він описує узагальнену ідею

про світ, що існує в свідомості людини. Ця картина складається з сукупності уявлень, знань, стереотипів, переконань та цінностей, що формуються у процесі взаємодії із світом. Термін «концептуальна картина світу» вживається більш у спеціалізованих науках, зокрема в лінгвістиці та антропології. Він описує певну систему понять, за допомогою яких людина відображає світ. Концептуальна картина світу відображає наші уявлення про світ і надає засобів для опису та інтерпретації дійсності.

Концептуальна картина світу (ККС) пов'язана з усім континуумом наших знань про навколишній світ. Мовна картина світу (МКС) експлікує ці знання [7, с. 37]. Обидві картини відбивають об'єктивну дійсність, але в різних формах – у формі пізнавальної діяльності (ККС) та у мовній формі (МКС). Домовна картина світу є джерелом для обох зазначених.

Мовна картина світу ґрунтується на концептуальній картині світу, проте остання є більш універсальною і спільною для культур з однаковим рівнем знань про світ. У той же час мова відображає не лише спільні знання, а й особливості бачення світу кожною культурою. ККС визначає основу індивідуального та суспільного світосприйняття. Отже, в ККС відбивається взаємний вплив особистісного, національного та загальнолюдського.

Саме в мові фіксується основний суспільно-політичний досвід для подальшої передачі наступним поколінням. Мовна картина як фіксація результатів концептуалізації та категоризації світу в колективній свідомості визначає механізми пізнання. Вона експлікує різні картини світу (релігійну, філософську та інші), відбиваючи при цьому загальну концептуальну картину.

Політична картина світу (ПКС) – один з типів відображення дійсності, який описує певну її грань – політичну реальність. Як і будь-яка інша картина світу, ПКС представлена у свідомості окремого індивіду. Образи оточуючої реальності та її окремі елементи представлені через відображення їх у формах внутрішнього психічного життя людини. Це суб'єктивна картина світу, яку формує кожен окремий індивід, і, в рамках якої він усвідомлює себе і проектує свою життєдіяльність. Політична картина світу в сучасному світі може розглядатися як узагальнююча сукупність національних політичних картин світу країн, регіонів та континентів, об'єктивних та суб'єктивних факторів, які на них впливають, а також міжнародних відносин та глобальних тенденцій, що спостерігаються в сучасному світі [8].

Узагальнюючи визначення головних складових політичної реальності, можна виокремити наступні: політична свідомість, політична поведінка, політичний менталітет, об'єкти та суб'єкти політичної діяльності, політичні маніпуляції свідомістю, стереотипи, ролі та іміджі [9, 10]. *Політична свідомість* представляє собою сприйняття суб'єктом частини об'єктивної реальності, співвідносною зі сферою політики, проблемами влади, держави та її інститутів. *Політична поведінка* – це спосіб, яким люди взаємодіють з політичними інститутами та учасниками, включаючи виборців, політиків, партії, групи тиску та інші зацікавлені сторони. *Політичний менталітет* – це спосіб сприйняття та розуміння політичної дійсності окремою особистістю, соціальною, етнічною групою або цілим народом. Політичним менталітетом наділені суб'єкти та об'єкти політичної діяльності, які мають взаємний вплив один на одного. Політичні об'єкти або маси мають ключове значення при розташуванні політичних сил, тому активна участь мас в політичних

процесах перетворює політику в мистецтво керування масами, яке включає в себе технології маніпулювання свідомістю. Під суб'єктами політики розуміють політичних діячів, для яких політика пов'язана з особистою самореалізацією. З одного боку, існує основний, базовий імідж політика, а з іншого боку, набір певних ролей, які політик грає в залежності від вимог конкретної ситуації. Саме ці ролі є «віртуальним тілом» політика, які зникають, як тільки зникає необхідність грати ці ролі. В цьому криються можливості маніпулювання свідомістю об'єктів політики. Маніпуляція в політичному сенсі набуває знеособленого характеру і має вплив на велику кількість людей.

Політичну маніпуляцію можна визначити як дії, які здійснюються з метою отримання певних політичних вигод, перекручення дійсності, використання недостатньої інформованості аудиторії, викликання негативних емоцій, забезпечення підтримки певної політичної сили, або ж надання фіктивного характеру явищам і подіям. Одним з основних інструментів політичної маніпуляції є засоби масової інформації, які можуть використовуватися для формування певної картини світу, зміни політичних переконань та впливу на громадську думку [10].

Головним провідником необхідної інформації до об'єктів політики є засоби масової інформації. ЗМІ, створюючи в свідомості членів суспільства відчуття співучасті подіям, характеризуються тим, що надають людині ілюзії участі у важливих подіях і таким чином формують у людини уявлення про те, в які суспільні відносини він вступає і які суспільні відносини при цьому складаються. ЗМІ використовують методи переконання та інші тактики, надаючи реальності певну оцінку, яка стає основою поведінки у суспільстві.

Засоби масової інформації націлено діють на об'єкти ПКС, що призводить до виникнення стереотипів масової свідомості. Стереотип розглядають як «детерміновану культурою, субкультурою або соціумом упорядковану та фіксовану структуру свідомості, фрагмент картини світу, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмету, події, явища» [11, с. 689]. Це своєрідний набір програм поведінки в суспільстві, які стабілізують його, надають людині відчуття безпеки, захищеності. Стереотипи виконують соціально-інтеграційну, захисну, ідеологічну й політичну функції. Однак, стереотипи можуть складати неповну картину світу, або представляти собою можливу картину світу, до якої людина пристосовується. Інакше кажучи, стереотипи перекручують або спотворюють реальні факти, створюючи якусь нову псевдореальність.

Прикладами стереотипів є наступні: ліві підтримують соціальну справедливість і рівність, а праві – збереження традицій та економічну стабільність; всі політики – корумповані та займаються лише підкупом виборців; прихильники ідеології консерватизму – це старі люди, які не можуть прийняти нововведення, а прихильники лібералізму – це молодь, яка віддає перевагу індивідуальній свободі; усі політики змінюють свої позиції залежно від того, що є популярним серед виборців; всі представники певної національності або релігії мають однакові політичні переконання; політики з великими коштами на кампанії виграють вибори завжди; ліві підтримують «політичну коректність», яка обмежує свободу слова, а праві – протестують проти неї; усі представники певної політичної партії мають однакові погляди на всі питання тощо [12–14].

Згадані ключові складові є внутрішніми іманентними властивостями ПКС, в той час, як видові складові ПКС визначаються в рамках категоріальної парадигми, яка включає: суб'єкт картини світу, її об'єкт та результат. Також через складність взаємовідносин між суб'єктами та об'єктами політики слід також включити до структури ПКС також й об'єкти політики.

На основі загальноприйнятого визначення МКС, можна представити політичну англійськомовну картину світу (ПАКС) як сформовану у свідомості певного мовного колективу та репрезентовану в мовній системі сукупність уявлень про світ політики, певний спосіб концептуалізації політичної реальності.

До складу ПМКС входять наступні компоненти:

1) суб'єкти ПМКС – політичні діячі, тобто їх віртуальні образи, які є носіями певного політичного менталітету, володіють певним політичним іміджем, грають визначені політичні ролі і дотримуються певної лінії політичної поведінки, з допомогою ЗМІ застосовують маніпулятивні тактики, формують політичну свідомість об'єктів ПКС (political boss, candidate, politician, leader, president, chief, authority, autocrat, bureaucrat);

2) об'єкти ПМКС – окремі індивіди, об'єднані в маси, наділені певним політичним менталітетом (який відрізняється від політичного менталітету суб'єктів ПМКС) і визначається знаннями, уявленнями про політику, що виникають в результаті впливу на них факторів зовнішнього середовища, а також внаслідок активної дії на них маніпулятивних тактик, що нав'язують масам певні стереотипи поведінки (elector, electorate, mass, hoï polloi, mob, people, populace, multitude, majority);

3) предмет ПАКС – оточуюча індивідуума частина реальності, що відбиває конкретну сферу життєдіяльності людини, тобто політику, яка об'єднує складні взаємовідносини суб'єктів та об'єктів картини світу, які складають цю реальність (politics, political situation);

4) результати політичної діяльності – виникаюча картина реальності, часто викривлена внаслідок маніпуляції свідомістю мас та нав'язування стереотипів, псевдомодель політичної реальності.

Всі вище згадані компоненти ПАКС демонструють її спільність з іншими картинами світу. Але є і такі риси, які підкреслюють її індивідуальний характер, а саме: 1) не універсальність ПАКС так, як вона є лише частковою моделлю світу, відмінною у різних народів; 2) динамічність, мінливість ПАКС так, як політична реальність постійно поповнюється новими сюжетами, що відбивається у постійному поповненні лексичного складу мови новими одиницями (infodemic, post-truth, populism, cancel culture, deep state, woke, virtue signaling, NIMBY); 3) єдність об'єктивного та суб'єктивного начал, внаслідок того, що ПАКС репрезентована у свідомості кожної окремої особистості, але в той же час існують загальні для всіх людей універсальні поняття і уявлення, завдяки чому люди розуміють один одного; 5) антропоцентричність ПАКС, яка створюється розумом людини, яка концептуалізує політичні реалії, спираючись на свої власні уявлення про світ і своє місце у ньому; 6) цілісність, єдність ПАКС, завдяки злагодженості її складових, лексичних одиниць, об'єднаних певними концептуальними ознаками.

Враховуючи характерні риси та якості ПАКС, її можна визначити, як модель політичної реальності, яка існує у свідомості учасників політичних процесів, детермінує їх поведінку,

будується на основі знань індивідуумів про політичну реальність та на основі політичної свідомості, сформованою при участі ЗМІ та інших учасників-суб'єктів ПАКС.

Проведений когнітивно-лінгвістичний аналіз в рамках дослідження концептосфери ГЕОПОЛІТИКА (загалом проаналізовано понад 5 тисяч номінацій) дозволяє визначити наступні особливості політичної англійськомовної картини світу [15]:

Домінування англійської мови як мови міжнародної комунікації, що відображається в широкому використанні англійської мови в політичних контекстах.

Використання термінів та виразів, пов'язаних з британською та американською політичною сферою, таких як Brexit, White House, Downing Street, Congress, Parliament тощо.

Часте використання скорочень та акронімів, що виникли в політичних контекстах, таких як NATO (North Atlantic Treaty Organization), UN (United Nations), EU (European Union), IMF (International Monetary Fund), WTO – World Trade Organization, NAFTA – North American Free Trade Agreement, OPEC – Organization of the Petroleum Exporting Countries, G7 – Group of Seven, G20 – Group of Twenty, BRICS – Brazil, Russia, India, China, South Africa), TPP – Trans-Pacific Partnership, ICC – International Criminal Court, ICJ – International Court of Justice, CIA – Central Intelligence Agency, NSA – National Security Agency тощо.

Використання специфічних слів та виразів, пов'язаних з політичними процесами та установами, таких як democracy, elections, voting, parliamentary, diplomacy, sanctions тощо.

Відображення політичних подій та процесів через мас-медіа, таких як телебачення, радіо, газети та інтернет, що впливає на формування політичної картини світу в свідомості носіїв мови.

Підвищена увага до глобальних проблем, таких як кліматичні зміни (global warming, greenhouse effect, carbon footprint, climate crisis, climate action, climate emergency, climate justice, renewable energy, sustainable development, mitigation), економічні кризи (recession, budget deficit, bankruptcy, debt crisis, inflation, slump, meltdown, market crash, stimulus package, unemployment, bailout, collapse, depression, stagnation, banking crisis, deflation, job loss, austerity measures), тероризм (terrorism radicalism, extremism, jihad, suicide bomber, hostage, terrorist attack, counter-terrorism, radicalization, terrorist group), міжнародний конфлікт (international/global/world/military/armed conflict, international/geopolitical/diplomatic crisis, terrorism, hostilities, war, international tension/rivalry/dispute, cross-border conflict, international mediation/negotiation/intervention), міграція (migration, immigrant, emigrant, refugee, asylum seeker, resettlement, integration, xenophobia, border control, deportation, brain drain, remittance, human trafficking, illegal immigration, migrant worker), тощо.

Використання відповідних політичних термінів та виразів для опису соціальних, економічних та культурних подій у світі, що допомагає зрозуміти складні політичні процеси (economic sanctions, globalization, multiculturalism, political instability, humanitarian crisis, electoral fraud, international cooperation, human rights abuses, political polarization, foreign policy, nationalism, social inequity, democracy).

Таким чином, концептуальну ПКС можна представити як когнітивно-психологічну модель політичної реальності, яка знаходить відображення в свідомості народу та його поведінці.

Вербалізована політична англійськомовна картина світу відбиває уявлення носіїв мови про політику, свою роль в політичному житті країни та світі. **Перспективою** дослідження слід вважати встановлення способів вербалізації політичної англійськомовної картини світу.

Література:

1. Гречка М., Стеценко О. Особливості формування картини світу в умовах глобалізації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*, 2018. Вип. 28. С. 89–92.
2. Лисиченко Л.А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 191 с.
3. Совтис Н.М. Аспекти дослідження та принципи опису мовної картини світу. *Слов'янський збірник*, 2015. Вип. 19. С. 41–48.
4. Тимофіїва К.М. Мовна картина світу як відображення національного менталітету та її інтерпретація в сучасній лінгвістиці. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки*, 2019. № 7 (330). С. 40–46.
5. Селіванова О.О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
6. Селіванова О.О. Комунікативний вплив: дискусійні питання. *Науковий вісник Чернівецького університету : Германська філологія*, 2012. Вип. 630-631. С. 272–281.
7. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*, 2004. № 5-6. С. 36–41.
8. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Ніжин : Видавництво ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с.
9. Скнар О. Політична картина світу молоді: визначення, складові, функції. *Психологія і суспільство*, 2012. № 3. С. 101-107.
10. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. Київ : МАУП, 2000. 383 с.
11. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-Київ, 2008. 711 с.
12. Lakoff J. Don't Think of an Elephant!: Know Your Values and Frame the Debate. Chelsea Green Publishing Company, 2004. 124 p.
13. Саїд Е. Культура й імперіалізм. Київ : Критика, 2007. 608 с.
14. Janis L. Edwards. Gender and Political Communication in America: Rhetoric, Representation, and Display. *Lexington Studies in Political Communication*. Lexington Books, 2009. 310 p.
15. Kurbatova T. Basic features of conceptual sphere “Geopolitics” in modern English-speaking worldview. *At the crossroads: Challenges of foreign language learning*. Piechurska-Kuciel E., Szymanska-Czaplak E., Szyszka M. (Eds). Switzerland : Springer International Publishing, 2017. P. 37–53.

Kurbatova T., Mosiyevych L. Modern political English-speaking worldview

Summary. The article examines peculiarities of the political English-speaking worldview. The concept of the linguistic worldview in the historical context and in modern scientific research is investigated. The correlation between the conceptual worldview as a set of ideas, knowledge, stereotypes, beliefs and values formed in the process of interaction with the world and the linguistic worldview as a reflection of the national mentality is determined and its interpretation in modern linguistics is analyzed. In the course of the analysis, descriptive and analytical methods were used. Attention is drawn to the correlation between the concepts of conceptual and linguistic worldviews. The structural components and main features of the political linguistic worldview are defined. The main components of political reality include political consciousness, behavior, mentality, objects and subjects of political activity, political manipulation of consciousness, stereotypes, roles and images. The political worldview in today's world can be seen as a generalized set of national political worldviews of countries, regions and continents, objective and subjective factors that influence them, as well as international relations and global trends observed in the modern world. The political English-speaking worldview is defined as a set of ideas about the world of politics formed in the minds of a certain language group and represented in the English language system, a certain way of conceptualizing political reality. The peculiarities of the political English-speaking worldview include the dominance of English as a global language, the use of abbreviations, acronyms, specific terms and expressions, a large number of neologisms, and coverage of global political issues in modern English media.

Key words: conceptual worldview, linguistic worldview, politics, concept, means of verbalization, stereotype, manipulation.